

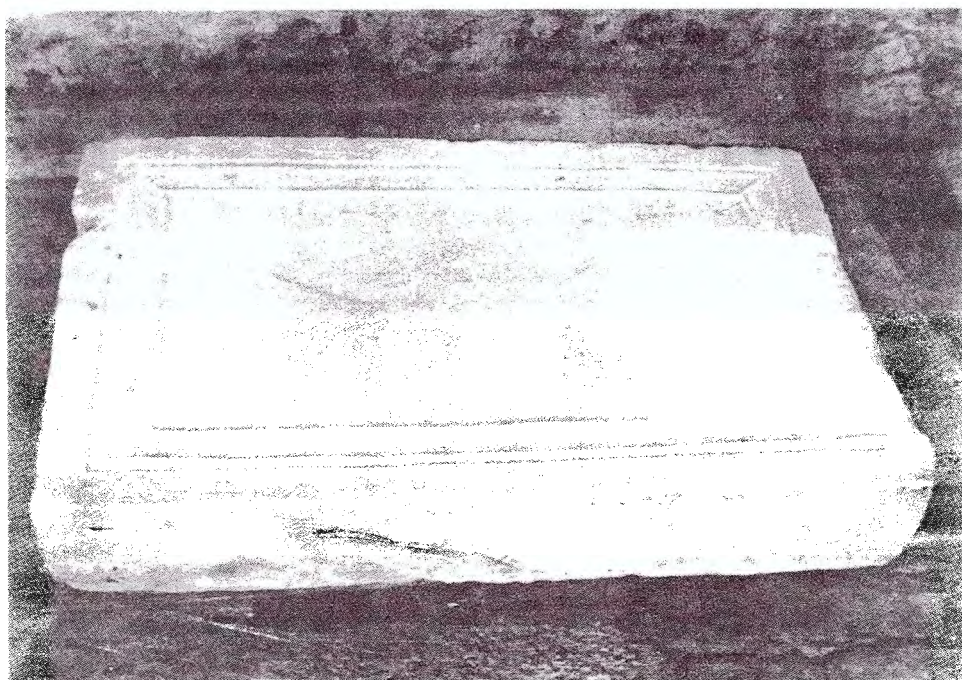
- Dilluns 16 – Conferència dins del cicle "Arqueologia i història medieval", a càrrec del Dr. Joan-F. Cabestany i Fort, que parlarà sobre el tema "Tipologia i cronologia de la ceràmica medieval". L'acte tindrà lloc a 2/4 de 8 de la tarda, a la sala Prat de la Riba, de l'Institut d'Estudis Catalans.
- 21-22-23 – Diada del Romànic. Visita al Rossello: *Del romànic al barroc*. La inscripció es portarà a terme el dia 2 de maig, a partir de les 7 de la tarda, a la mateixa sala de la conferència del Dr. Alvaro Soler del Campo. En la propera Circular es donarà més informació respecte dels preus i llocs que es visitaran.

COL·LABORACIÓ

UNA ARA D'ALTAR RECUPERADA A SANT MARTÍ D'EMPÚRIES

Fa alguns mesos mossèn Josep Taberner, rector d'Empúries, es va adonar que una de les lloses del paviment del presbiteri de l'actual església de Sant Martí, tardo-gòtica, tenia restes d'una sanefa ornamental esculpida. La forma rectangular i les dimensions feien suposar que podia ésser una antiga ara, reaprofitada a la pavimentació.

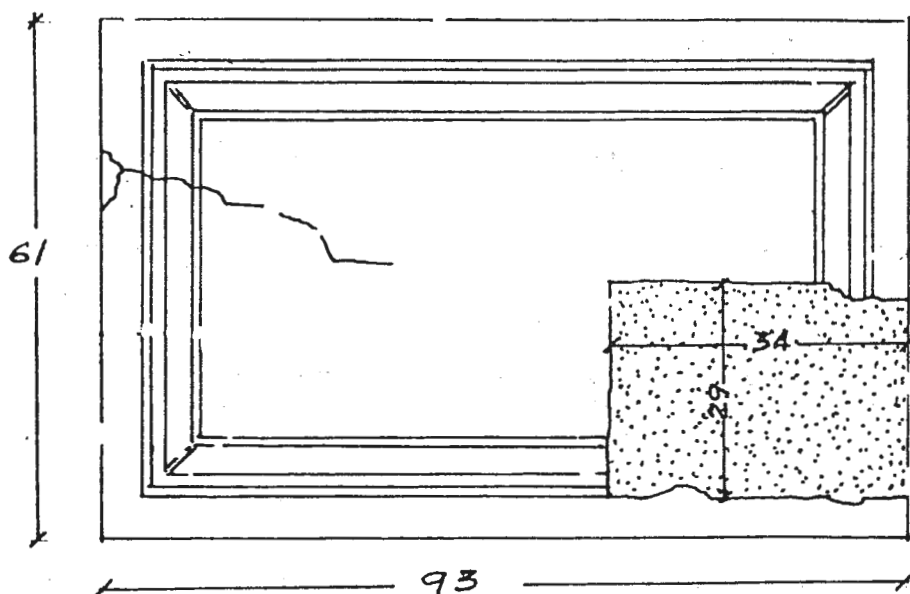
En decidir aixecar la pedra, el mes de desembre de 1993 proppassat, i donar-li la volta, va quedar demostrat que, efectivament, es tractava d'una ara. La seva superfície superior era la que, fins aleshores, restava oculta, de cara a terra.

L'ara és tallada en marbre blanc, en forma de paral·lelepíped. Fa 93 x 61 cm. La decoració que presenta és d'una senzillesa extrema. El contorn rectangular de la superfície central, allisada, és emmarcat per un fris que té una amplada d'11'5 cm. en conjunt. De fora cap endins, és format per un replà llis, una petita acanaladura o mitja canya, una motllura llisa, una faixa en biaix i pendent vers el centre de l'ara i, finalment, una altra motllura, més fina, que separa el marc de l'espai pla del centre. Unes petites motllures uneixen, transversalment, els límits de la faixa en pendent a cadascun dels quatre angles.

Com era la norma, el marc ressaltat tenia la funció de salvaguardar el vi consagrat sobre l'ara i privar que es pogués vessar.

Les mides que hem donat varien en algun cm segons els punts, tant pel que fa al conjunt de la peça com al fris o marc, a causa de les irregularitats.

CARA PRINCIPAL
cotes en cms.

Dibuix: Narcís Negre

L'ara ha aparegut força ben conservada, si tenim en compte les circumstàncies de la troballa. Tanmateix, hi ha un rectangle de 34 x 29 cm rebaixat a punta d'escoda en època tardana, per encaixar-hi una pedra consagrada. Ha malmès una part de la superfície i el marc en un dels angles. També hi ha una aparent esquerda i dos encaixos en els laterals, dels quals desconeixem l'origen.

En el seu estat actual no s'hi veuen inscripcions grafitades en tot cas només possibles indicis. Caldrà esperar que la pedra sigui netejada adequadament.

Ja són tres les ares antigues de l'església de Sant Martí d'Empúries. Fins ara n'hi havia dues: la pre-romànica amb arcuacions o lòbuls, de tipus occitano-català, que és col·locada a l'altar major, i una altra que es troba en un altar lateral. Aquesta darrera és de la mateixa tipologia que la descoberta recentment. Es més, són dues ares pràcticament idèntiques i de dimensions molt semblants.

Aquestes dues ares són, a més, molt apropades a la que procedeix de la Neàpolis de la mateixa Empúries, considerada de la basílica paleocristiana. S'exposa al Museu Arqueològic de Girona (Sant Pere de Galligants). Només hi ha unes poques diferències en el motllurat.

L'ara tot just recuperada a Sant Martí presenta una altra característica comuna amb la del Museu de Girona. Han estat tallades en blocs de marbre que pertanyien a relleus escultòrics de l'Antiguitat, dels quals queden testimonis en el revers d'ambdues.

A l'ara trobada a Sant Martí és ben visible que el relleu antic va ésser repicat per eliminar-lo. La superfície del darrera ha quedat amb una forma abombada i amb forts senyals de l'eina emprada en desbastar-la. Però a més, al llarg d'un dels costats curts s'hi identifica encara, perfectament, un fris ornamental del relleu clàssic. El fris és separat 3,5 cm del caire de la pedra i té 3 cm d'alçada. Es format per una seqüència de fulles semicirculars, esquemàtiques, i petits triangles (4 fulles i 5 triangles).

Recorda una mica la pervivència del fris antic que hi ha a la cara posterior de l'ara de Sant Fost de Campsentelles, feta també reutilitzant una peça d'època romana.

Es coneixen diverses ares amb el marc simple, de característiques més o menys apropiades a la recuperada a Sant Martí d'Empúries, a la seva bessona de la mateixa església, i a la citada de la Neàpolis d'Empúries. Podem esmentar, per exemple, les de Roses (que té una làpida commemorativa del segle X gravada al revers), de Santa Maria de Terrassa i de Sant Salvador de la Vella.

Algunes han estat considerades d'època paleocristiana. D'altres, però, alguns autors les suposen dels segles IX-X. Sens dubte és problemàtic intentar fixar una cronologia precisa per a unes peces tan senzilles i funcionals.

Es ben sabut que Empúries era seu d'una diòcesi en època visigòtica, documentada als segles VI i VII. Si provenien de la dita època, les dues ares bessones degueren continuar fent la seva funció al temple de Sant Martí d'Empúries, del qual hi ha notícies del segle IX. I d'altra banda, juntament amb la pre-romànica lobulada, datable al segle X, devien integrar-se a l'església, reconstruïda pel comte Gausbert d'Empúries-Rosselló l'any 926, segons el text de la làpida de marbre que avui es troba sobre l'entrada. Cal tenir molt en compte que en el testament del comte Gausfred (fill i hereu de Gausbert) s'esmenten les tres advocacions del temple, a sant Martí, santa Maria i sant Pere.

Gràcies a l'interès de mossèn Xavier Xuclà, delegat per al Patrimoni Cultural del Bisbat de Girona, l'ara recuperada restarà exposada dins l'església emporitana. L'arquitecte Sr. Narcís Negre, del Bisbat, ha dissenyat un element de suport que permetrà la contemplació de les dues cares de la peça.

L'església de Sant Martí d'Empúries estotja, per tant, un conjunt de tres ares cristianes d'interès excepcional. Amb les altres peces —d'art, epigràfiques, litúrgiques— que es poden veure a l'exterior i a l'interior de l'edifici, esdevé un veritable museu.

Joan Badia-Homs. *Gener 1994*

BIBLIOGRAFIA

Engordany, la vida al solà (segles II aC - XX dC).— Patrimoni Artístic Nacional.- Andorra, 1993.- 117 pàgs., amb il·lustracions.

Aquest llibre és la història d'un d'aquests pobles pirinencs, d'origen romànic, que han desaparegut mancats dels recursos naturals necessaris per a poder-se adaptar a les exigències d'una economia de producció i consum, amb un estament artesà que no pot viure dels recursos migrats d'una agricultura-ramaderia. Escaldes va desenvolupar, a partir de l'època gòtica, una artesanía tèxtil que, primer, va anul·lar les possibilitats de creixement d'Engordany, i més tard va anar an-